

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СУТНІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЇЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розкрито сутність облікової політики підприємства. Подано підходи вітчизняних науковців до визначення облікової політики. Визначено основні проблеми у процесі формування облікової політики на підприємствах України.

Аннотация. Раскрыта сущность учетной политики предприятия. Представлены подходы отечественных ученых к определению учетной политики. Выявлены основные проблемы формирования учетной политики на предприятиях Украины

Annotation. The essence of the company accounting policy was elicited. Approaches of national scientists to the definition of the accounting policy were described. The main problems with the accounting policy at enterprises of Ukraine were identified.

Ключові слова: облікова політика, інформаційні джерела, формування облікової політики.

У той час, коли національне законодавство України створює правові підстави у здійсненні підприємствами господарської діяльності, визначає обов'язковість її відображення в бухгалтерському обліку на основі встановлених принципів, а також надає можливість суб'єктам господарювання самостійно обирати методи ведення бухгалтерського обліку, для підприємств виникає необхідність розробки методики обліку, що найбільш повно відповідатиме особливостям їх діяльності. Мова йде про вибір певних правил, способів і прийомів обліку, що забезпечують обліковий процес та відображають ідеологію діяльності підприємства.

Дослідженню теоретичних аспектів формування облікової політики присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких: Білуха М. Т., Белобжецький І. А., Бутинець Ф. Ф., Загородній А. Г., Дерій В. А., Кужельний М. В., Моссаковський В. Б., Николаєва С. А., Пушкар М. С., Новодворська В. В., Смірнова Н. В., Степанова Т. Г., Чумак О. В. та ін. Проте не всі питання на сьогодні залишились розкритими, а результати проведених досліджень релевантними, у зв'язку зі зміною умов господарювання, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є дослідження поняття облікової політики та визначення основних проблем при побудові її на підприємстві.

Для досягнення цієї мети передбачено вирішення таких завдань:

розкриття поняття облікової політики, які даються вітчизняними вченими і нормативними документами;

визначення основних проблем, які пов'язані з формуванням облікової політики на підприємствах України.

Об'єктом дослідження є облікова політика підприємства.

Предметом дослідження – сутність та проблеми побудови облікової політики.

Незважаючи на значну кількість авторів, що вивчали питання облікової політики, єдиної думки щодо визначення поняття, його сутності та значення облікової політики для підприємства так і немає.

Так, реформування бухгалтерського обліку відповідно до вимог ринкової економіки та міжнародних стандартів зумовило появу поняття "облікова політика". Офіційною датою початку використання даного терміна вважається 1999 рік – рік введення в дію Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1] та пакета національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Обов'язок підприємства самостійно формувати облікову політику для цілей складання фінансової звітності закріплено законодавчо в п. 5 ст. 8 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1]. Згідно зі ст. 1 законодавчого закону та п. 3 розділу 1 НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [2] облікова політика є сукупністю принципів, методів і процедур, які використовує підприємство для складання та подання фінансової звітності. Дещо інакше трактує це поняття МСБО 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках і помилки" [3] – міжнародний стандарт, що розкриває сутність облікової політики, установлює правила її вибору, застосування та зміни. Так, параграф 5 визначає облікові політики як конкретні принципи, основи, домовленості, правила і практику, застосовані суб'єктом господарювання під час складання

та подання фінансових звітів. Тут ідеться про облікову політику в множині. Це пояснюється тим, що за міжнародними правилами облікову політику, встановлену щодо конкретного об'єкта обліку, вважають окремою обліковою політикою. А от відповідно до вітчизняного визначення терміна сукупність таких облікових політик саме і становить єдину облікову політику підприємства.

Питанню облікової політики в літературі приділяють багато уваги. Варто звернути увагу на те, що серед науковців немає єдиного бачення визначення цього терміна. Підходи до визначення цього поняття подано в таблиці.

Таблиця

Підходи до визначення поняття "облікова політика"

Автори	Визначення облікової політики
Т. Барановська [4]	Комплекс методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку, що обираються підприємством із загальноприйнятих або розробляються самостійно з урахуванням особливостей його діяльності з метою забезпечення захисту прав та інтересів власника (власників, учасників)
Бутинець Ф. Ф. [5]	Система способів і прийомів організації та ведення обліку на конкретному підприємстві, закріплена відповідним внутрішнім нормативним актом на визначений термін
Голов С. В. [6]	Сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання фінансової звітності
Кондраков М. П., Пушкар М. С. [7]	Сукупність форм та методів ведення бухгалтерського обліку на підприємстві
Білуха М. Т. [8]	Вибір суб'єктом господарювання методичних прийомів відображення в бухгалтерському обліку фінансово-господарських операцій
Харькова А. К. [9]	Одне із важливих питань організації бухгалтерського обліку, правильне оформлення якого сприяє достовірному визначенню фінансового результату і потребує правильного оформлення, повного розкриття у фінансовій звітності
С. Свірко [10]	Сукупність облікових принципів, методів, процедур та заходів для забезпечення якісного, безперервного проходження інформації від етапу первинного спостереження до узагальнюючого – складання звітності

Отже, найбільш повним і достовірним автор статті вважає трактування облікової політики, подане в такій редакції: облікова політика – це комплекс методичних прийомів, способів, схем і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку поточної господарсько-фінансової діяльності підприємства і складання звітності, що обирається підприємством з-поміж загальноприйнятих або розробляється самостійно, виходячи з особливостей його діяльності.

Слід зазначити: всі літературні джерела, на які зроблено посилання, конкретизують і уточнюють підхід до поняття "облікова політика", що зафіксовано в міжнародних та національних стандартах. Можна вважати, що питання облікової політики підприємства є глибоко опрацьованим у теоретичному плані. Щоб донести його до практики, доцільно розробити окремий нормативний документ П(С)БО "Облікова політика". Прикладом може слугувати Положення з бухгалтерського обліку "Облікова політика організації", яке затверджене Міністерством Фінансів Російської Федерації (від 9 грудня 1998 року); у ньому чітко окреслено, як має визначатися облікова політика, порядок її розкриття та внесення змін. Стандартизація підходів до визначення, затвердження і розкриття облікової політики на підприємствах і в організаціях впорядкує ведення бухгалтерського обліку, не обмежуючи суб'єктів господарювання у виборі передбачених нормативною базою способів, методів і форм бухгалтерського обліку.

На сьогоднішній день формування облікової політики на підприємствах України має низку проблем, таких, як:

- 1) вибір інформаційної бази для побудови облікової політики;
- 2) визначення користувачів облікової інформації;
- 3) обґрунтування факторів впливу, що виникають під час складання облікової політики;
- 4) узагальнення сфери застосування облікової політики.

Першим кроком у процесі формування облікової політики є вивчення наявних джерел стосовно ведення обліку та подання звітності. Умовно їх можна поділити на національні та міжнародні. Вітчизняна законодавчо-нормативна база розроблена та вдосконалена відповідно до потреб сучасного розвитку економіки. Зокрема сюди слід віднести: Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, Методичні рекомендації та Інструкції, листи тощо. Вагомий вплив на формування облікової політики має міжнародний досвід ведення бухгалтерського обліку. Його основні принципи та методи знайшли своє відображення у Міжнародних стандартах фінансової звітності. Використання цих стандартів є необхідним для забезпечення прозорості та зрозумілості облікової та звітної інформації для зовнішніх іноземних інвесторів.

Другим кроком є зацікавлення осіб в отриманні облікової інформації, яких поділяють на внутрішніх та зовнішніх користувачів. До внутрішніх можна віднести керівництво підприємства (власників та директорів), працівників бухгалтерії, економічні служби, відділ маркетингу, працівників підприємства, а до зовнішніх – державні контролюючі органи, інвесторів, фінансово-кредитні установи та організації, соціальні організації. Види, обсяги інформації для відповідних користувачів мають бути визначені у положеннях підприємства.

Третім кроком є основні фактори, які впливають на формування облікової політики підприємства, умовно згрупуємо їх за такими рівнями: макрорівень та мікрорівень (рисунок).

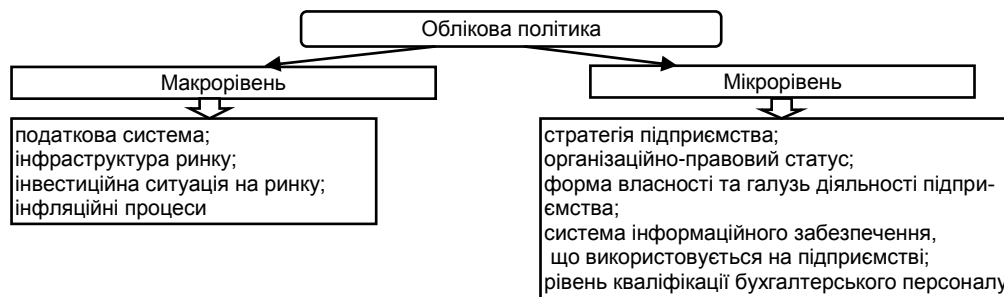

Рис. Фактори, які впливають на формування облікової політики підприємства

Четвертим кроком є опрацювання джерел формування облікової політики. Визначившись із зацікавленими сторонами та факторами, що мають вплив на ефективність формування та застосування облікової політики на підприємстві, слід зазначити сфери її застосування у фінансовому та управлінському обліку, аудиті, аналізі, менеджменті:

1. Фінансовий облік. Визначає форму здійснення бухгалтерського обліку та основні принципи, що максимально задовольняють потреби бухгалтерської служби на підприємстві; методи оцінки запасів; методи нарахування амортизації; порядок та форми нарахування заробітної плати, порядок здійснення інвентаризації на підприємстві із створення ревізійної групи; формує порядок документального оформлення, документообігу та ін.
2. Управлінський облік. Коригує витрати під час застосування правильно визначених методів оцінки; на підставі розроблених положень сформуванню системи управлінського обліку; приймає рішення.
3. Аудит. Сприяє здійсненню поточного внутрішнього контролю для запобігання переключень та помилок у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності.
4. Аналіз. На підставі сформованої облікової політики можна здійснити оцінку дотримання підприємством встановлених вимог, принципів та методів для формування показників фінансової звітності.
5. Менеджмент. Є основним джерелом, що відображає всі господарські процеси відповідно до потреб менеджера для прийняття ефективних рішень.

Отже, облікова політика є новим аспектом господарського життя підприємства, і її наукове дослідження, формування та впровадження в практику лише тільки починається. Недостатність наукового обґрунтування, законодавчого врегулювання та досвіду практичного застосування призводять до формального або дуже вузького використання елементів облікової політики в практичній діяльності підприємств. Облікова політика є важливим чинником організації та вдосконалення фінансового, управлінського та податкового обліку на підприємстві. Її вимоги є обов'язковими для використання в роботі як обліковим персоналом, так і іншими категоріями керівних працівників.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 1999 р., із змінами внесеними від 22.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" № 73, зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства Фінансів № 627 від 27.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 4. Барановська Т. В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика : автореферат дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Т. В. Барановська. – К. : НАУ, 2005. – 21 с. 5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків. Стандарти і кореспонденція рахунків, звітність : навч. посібн. / Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Малуго. – Житомир : ПП "Рута", 2001. – 512 с. 6. Голов С. Бухгалтерський облік за Міжнародними стандартами / С. Голов, В. Косточенко. – К. : Екаунтінг, 2000. – 376 с. 7. Кондраков М. П. Учетная політика организации на 2012 год / М. П. Кондраков. – М. : Ексмо-Пресс, 2011. – 280 с. 8. Білуха М. Т. Курс аудиту / М. Т. Білуха. – К. : Вища школа. – Знання, 1998. – 574 с. 9. Харькова А. К. Учетная политика и ее роль в формировании финансового результата предприятия / А. К. Харькова // Дні науки-2006 : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Т. 7: Економічні науки. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 29–31. 10. Фінансовий облік у державному секторі: міжнародний підхід / Л. Г. Ловінська, С. В. Свірко, Т. І. Сфименко та ін. – К. : [б. в.], 2009. – 479 с.